

آئین نامه نظامی قواعد مشق و حرکات پیاده نظام

دولت علیه ایران در سال ۱۲۶۸

پس از آنکه کتاب «مشق
سرباز» در شماره ششم سال
پنجم مجله بررسیهای تاریخی
معرفی گردید آقای محمدعلی
طاهری آئین نامه دیگری که
مربوط بحرکات پیاده نظام میباشد
ضمن یادداشتی برای نگارنده
فرستادند و چنین نوشته اند:
«..... چون معرفی
آئین نامه‌ها برای تدوین تاریخ
کامل ارتش ایران ضرورت دارد
بهمین جهت یکجلد آئین نامه
که در کتابخانه خود موجود
داشتم به پیوست ارسال میدارد
تا در صورتیکه مقتضی بدانند
بچاپ آن اقدام فرمایند.....»
اینک ضمن سپاسگزاری از
ایشان بمعرفی آئین نامه مزبور
می پردازیم.

بسم

سروان مجید وهرام

این آئین‌نامه در رمضان ۱۲۶۸ هجری قمری چاپ و منتشر شده است. عنوان آنرا در صفحه اول این‌طور نوشته‌اند « کلیه قواعد از برای مشق و حرکات پیاده نظام دولت علیه ایران » در زیر عنوان آرم شیر و خورشید گراور گردیده شیر بدون شمشیر، در وسط دایره‌ای مزین به برگ زیتون، روی زمین نشسته و خورشید در پشت آن قرار گرفته است. و یک تاج در بالای دایره مشاهده میشود. در زیر آرم مزبور عبارت « حسب الحکم سرکار اعلیحضرت قدر قدرت شاهنشاه جمجاه عالمیان پناه السلطان ناصرالدین شاه غازی الازال ایام دولته و شو کته منصور فیه رمضان المبارک سنه ۱۲۶۸ » نوشته شده (شکل ۱) تاریخ مزبور نشان میدهد که آئین‌نامه ۸ ماه پس از قتل میرزا تقی‌خان امیر کبیر چاپ شده است و مشخص نیست که مقدمات تدوین آن در زمان صدارت امیر کبیر انجام گرفته و یا اینکه کلیه اقدامات مربوط به زمان صدارت میرزا آقاخان نوری میباشد، با توجه به اینکه در زمان صدارت میرزا تقی‌خان، وزارت لشکر با میرزا آقاخان نوری بوده است بعید نیست که هر دو در تدوین آن دخالت داشته‌اند.

این آئین‌نامه در اصل دارای پنج باب میباشد و کتاب حاضر فقط باب اول آن است، که در قطع نیم‌برگی با خطی خوش و خوانا در ۵۲ صفحه چاپ شده است.

مطالب آن واضح و خالی از ابهام میباشد و تعلیم به سربازان جدید را که عبارت از حرکات مختلف پیاده بدون تفنگ با تفنگ و شمشیر، طرز نگهداری پرچم را در سان ورژه با تصاویر مختلف به نحوی شایسته مجسم نموده است، تصاویر مزبور دارای البسه مختلفی میباشند و در اینجا سعی شده تصاویری که برای ارائه، گراور و چاپ میشوند به نحوی انتخاب گردد که از تکرار تصاویری که دارای لباس یک شکل هستند خودداری گردد.

باب اول این آئین‌نامه دارای ۱۵۲ قاعده است که ۱۷ قاعده آن مربوط

به وظایف فرماندهان، افسران و درجه داران میباشد و بقیه قواعد مربوط به تعلیم سربازان جدید است که در چهار فصل بشرح زیر بیان گردیده است .

فصل اول: در بیان تعلیم سربازهای بی تفنگ است و مشتمل است بر چهار درس : درس اول- «در بیان حالت نظامی سرباز بست» شکل ۳ و ۲ در این درس نکاتی را که سرباز میبایست در حالت خبردار رعایت کند دره قاعده شرح میدهد . در ملاحظات این درس علت اجرای فرامین را برای سربازان شرح داده مثلا مینویسد : « سر ، راست بی زحمت ، بجهت اینکه اگر با زحمت سر راست گیرند خستگی سر ، سرایت بهمه اعضای بدن کرده حرکات را موافق قاعده بعمل نخواهند آورد . »

درس دوم - از قاعده ۲۴ تا ۲۷ « در باب گرد است» در این درس حالات و حرکات بر راست راست و به چپ چپ را شرح میدهد .

درس سوم - در بیان « آهسته مرش » است (قدم آهسته) شکل ۴ در این درس اصولیکه سرباز میبایستی هنگام قدم آهسته مراعات کند ، مانند طرز نگهداشتن سر - تنه و حرکات پاها و غیره ذکر شده است .

درس چهارم - « در خصوص پاهای مختلف است» در این درس فرمانهایی را که هنگام حرکت ممکن است به سربازان داده شود شرح داده شده است .

فصل دوم : « در تعلیم سرباز با تفنگ است » اول، حرکات مختلف مشق تفنگ را مانند بدوش فنگ (شکل ۶ و ۵) بیافنگ ، به پیش فنگ (شکل ۷) بازو فنگ (شکل ۸) نیزه پیش (شکل ۹) بغل فنگ (شکل ۱۰) سرنگون- فنگ (شکل ۱۱) .

دوم حالات متوالی پر کردن تفنگ و تیراندازی را مینویسد در این فصل اصطلاحاتی مسانند پرکن فنگ ، بگیری فنگ ، بدرشنگ ، جاش ، فشنگ فنگ ، سمبه کش ، بز ، سمبه جا ، حاضر -

فنگ ، نیزه فنگ ، بالافنگ ، نماز فنگ ، چخماق کش ، نیزه جا ، در راه- فنگ ، درجا فنگ ، بازدید فنگ ، پهلو فنگ ، چاتمه فنگ ، بس ، ذکر شده است که اکثر این اصطلاحات امروزه در ارتش شاهنشاهی ایران معمول و متداول نیست .

فصل سوم: «در بیان تعلیم و کیلان و سر جوخگان است» شکل ۱۲ با توجه به این فصل که مختص درجه داران می باشد مشخص می گردد که آموزش حین خدمت در آن موقع نیز مورد توجه بوده است .

فصل چهارم : « در بیان مشق بیدق و شمشیر صاحب منصبان » (شکل های- ۱۳ الی ۲۱) می باشد که فرامین مربوط بحركات شمشیر و نگاهداری پرچم بطور تفصیل نوشته شده است .

در گراورهای این فصل لباس افسران و لباس پرچمداران نشان داده میشود و نیز شیری که روی پرچم نقش گردیده ایستاده است و شمشیری هم بدست دارد (عکس ۱۴ و ۱۶) ولی شیری که در صفحه اول آئین نامه نشان داده شده (شکل ۱) بدون شمشیر و نشسته است و این اختلاف مشخص میکند که هر يك از این دو تصویر در موارد جداگانه ای بکار میرفته اند

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

قواعد کلمتہ
از براری مشتق و حرکات سیارہ نظام دوم و تعلیم بران

پرویش گاہ علوم انسانی و فضا
پرتال جامع علوم انسانی

حسب الحکم سرکار عالی حضرت قدر قدرت شاہناہ جمہا
عالیمانہ نیاہ السطقان، مولدین، ہزارگی نزل
ایا تم دولتہ و شوکتہ منضمہ فیہ رضنا الیہا یک
۱۴۳۵ھ

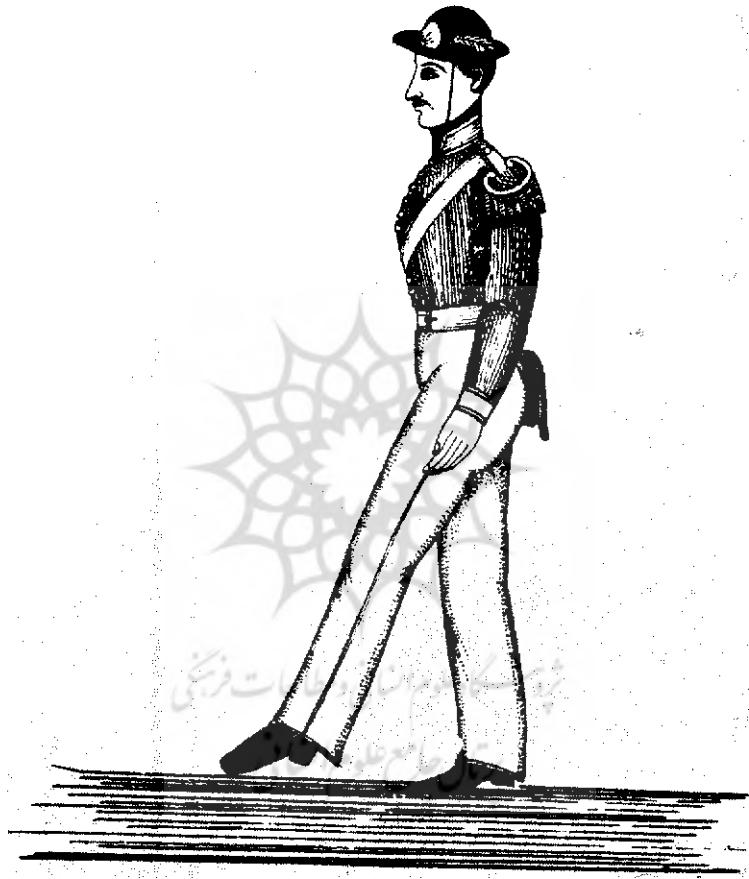
بھارت کا پہلا مدرسہ لہذا ہے

پروفیسر گاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

شکل ۳

شکل ۲

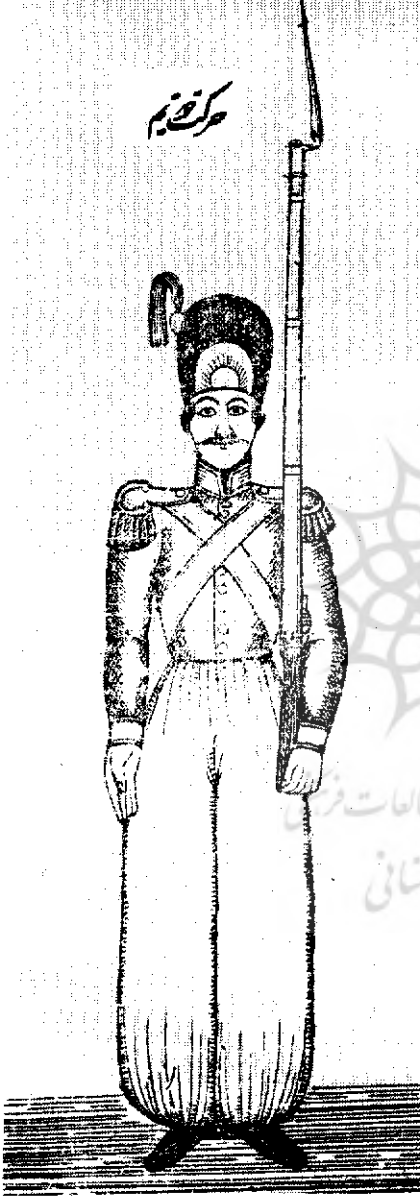

شکل ۴

این بدو حرکت بجا آید

مرکزیم

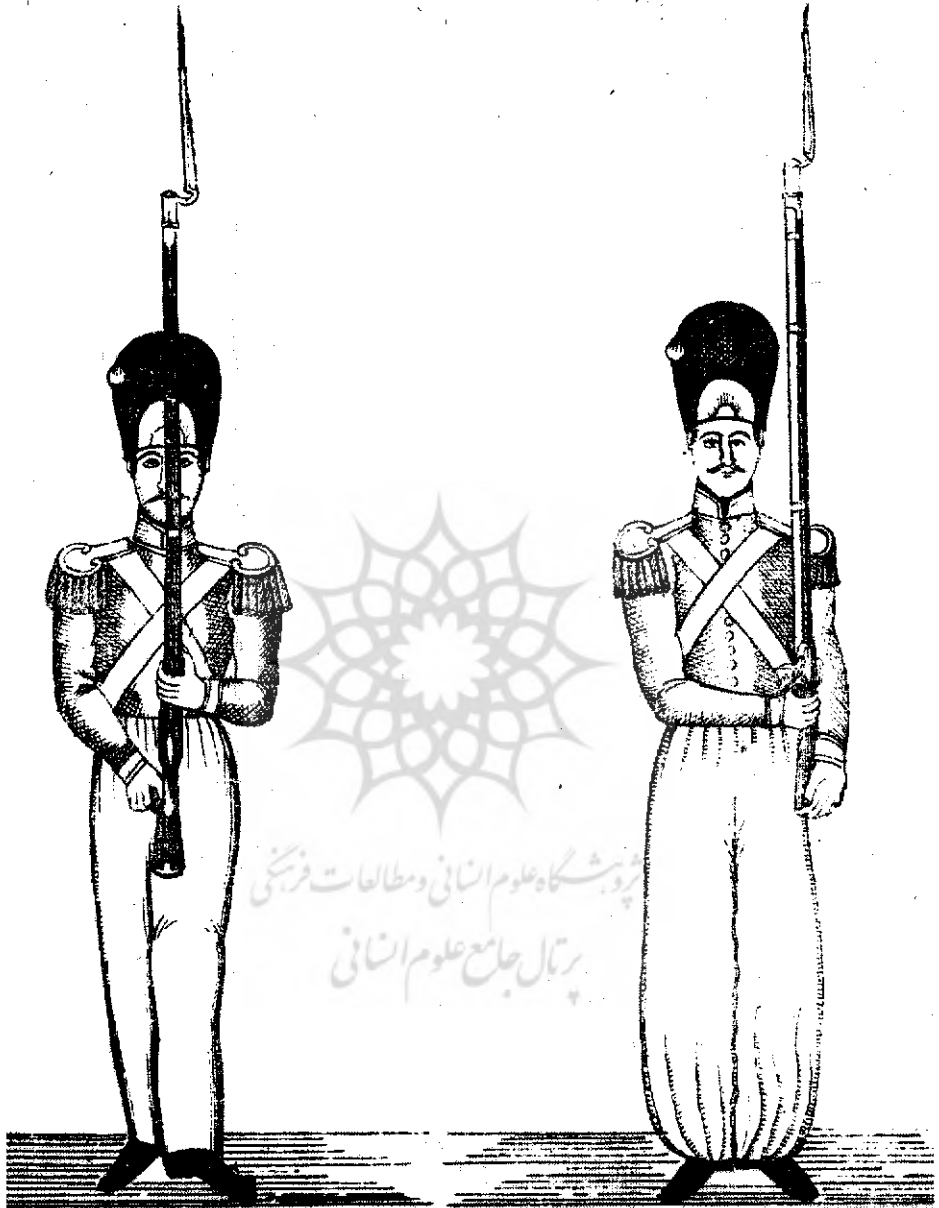
شکل ۶

مرکز اول

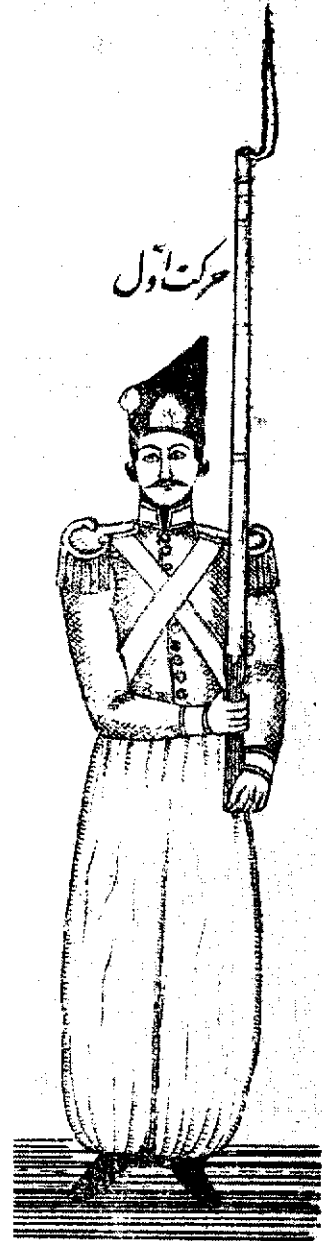
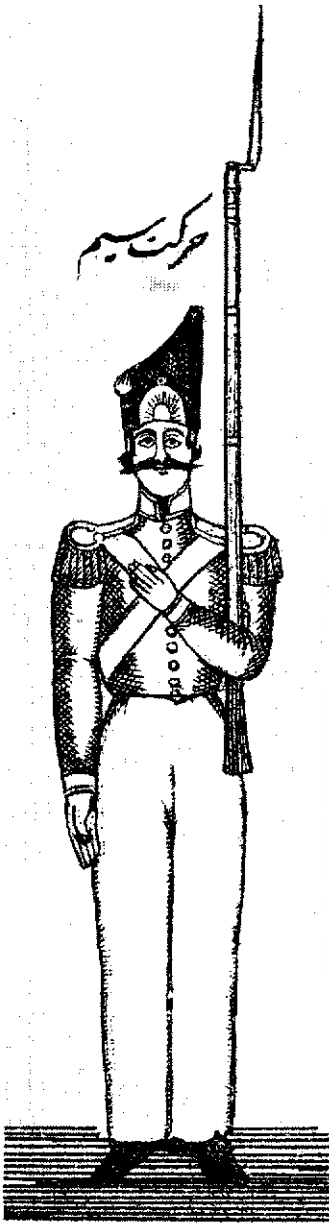
شکل ۵

پژشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

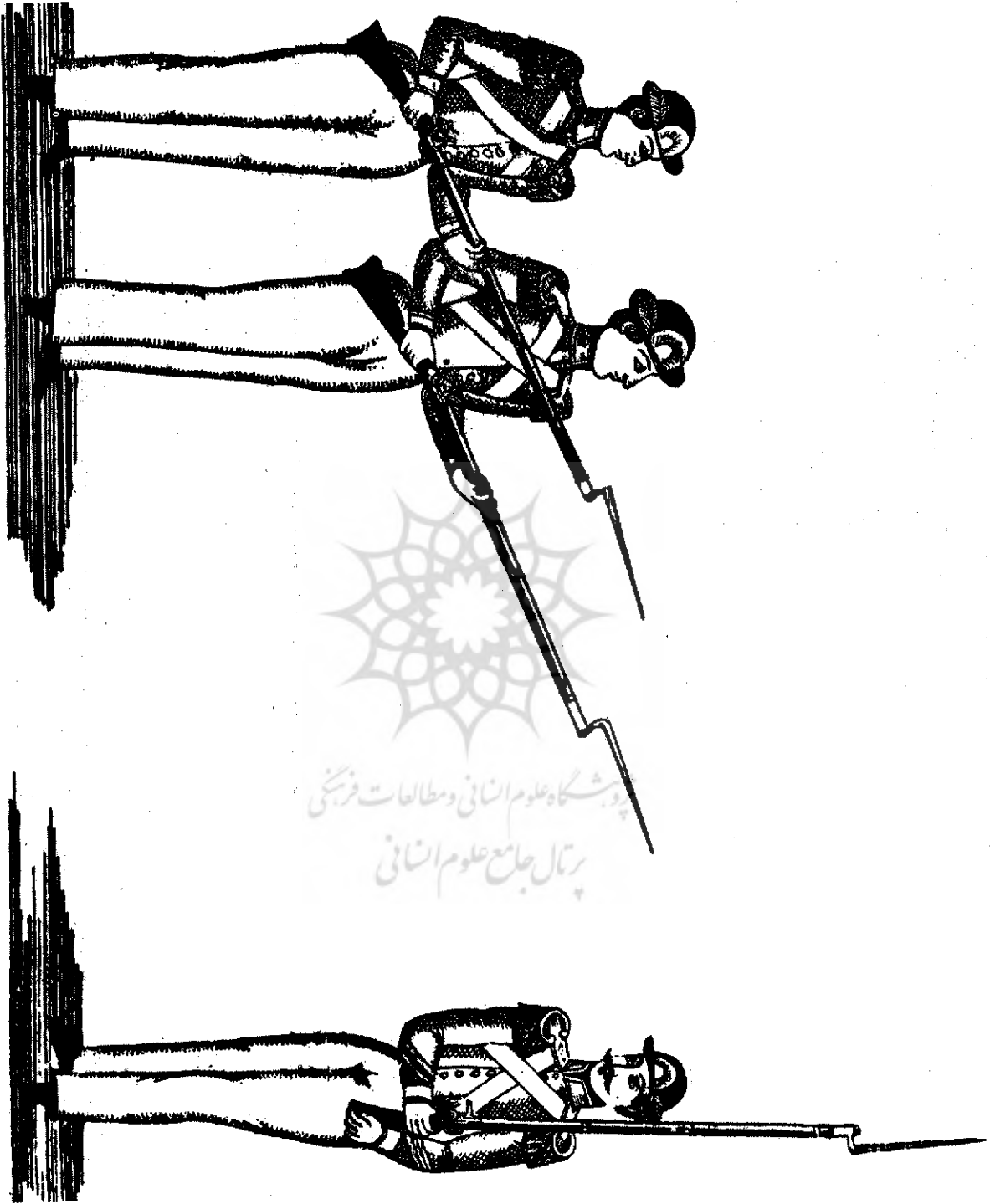

شکل ۷

بازو فک
به حرکت تمام می‌شود

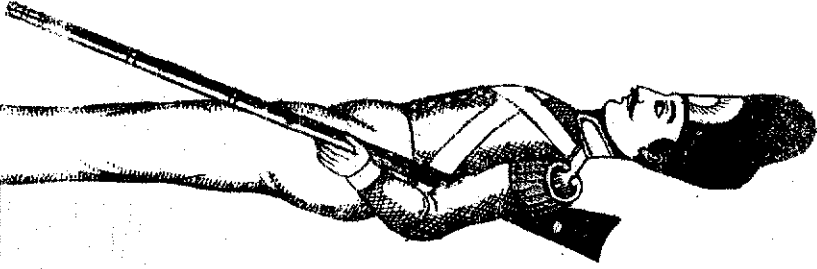
شکل ۸

پوشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

شکل ۹

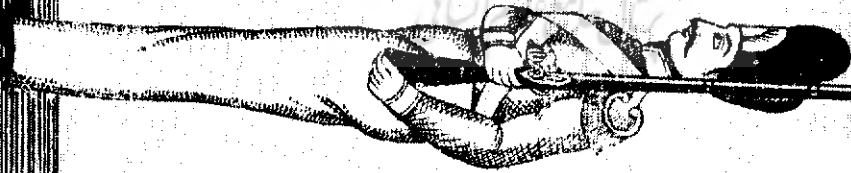
حرکت پنجم

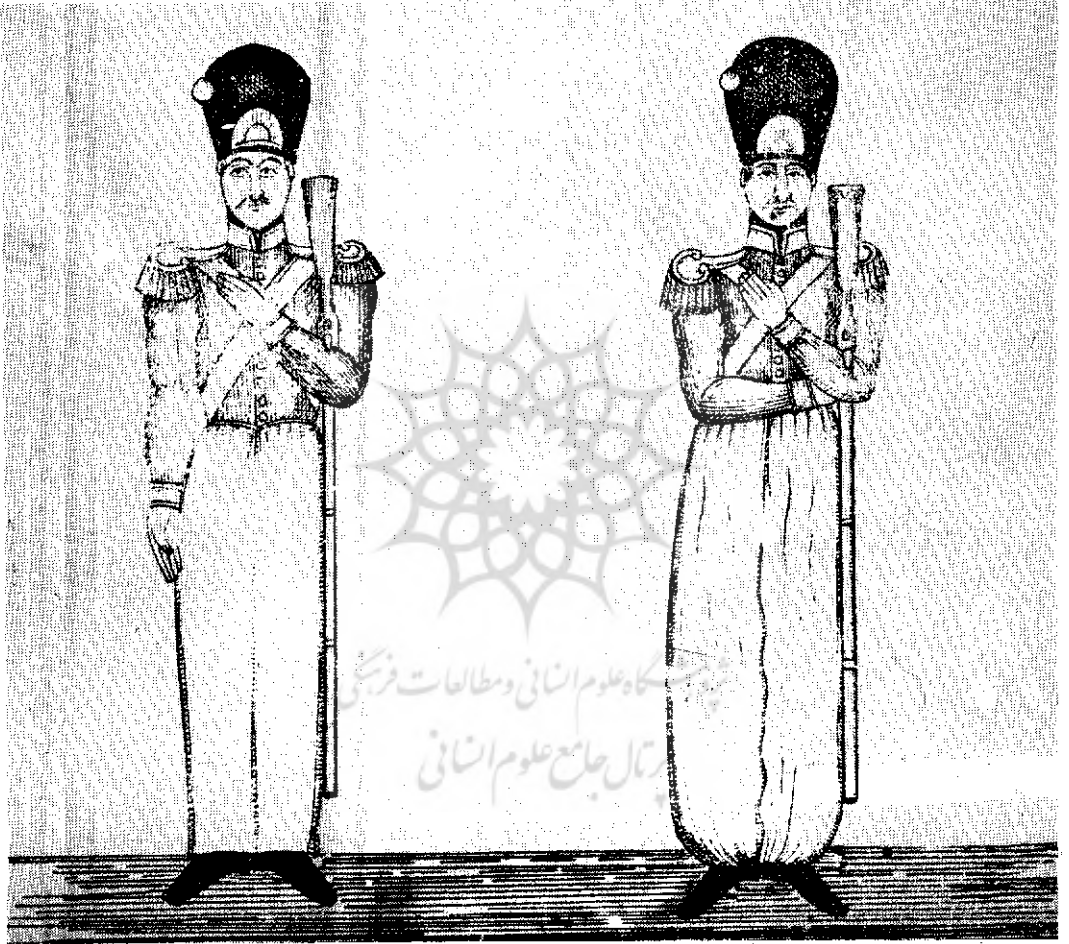
حرکت دوم

حرکت اول

پرویشکا علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

شکل ۱۱

بدوش ننگ کیلان دسر جو توکان

پرویش گاہ علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

شکل ۱۲

باز وقت
بسه حرکت تمام میشود

حرکت نیم

حرکت دوم

حرکت اول

شکل ۱۳

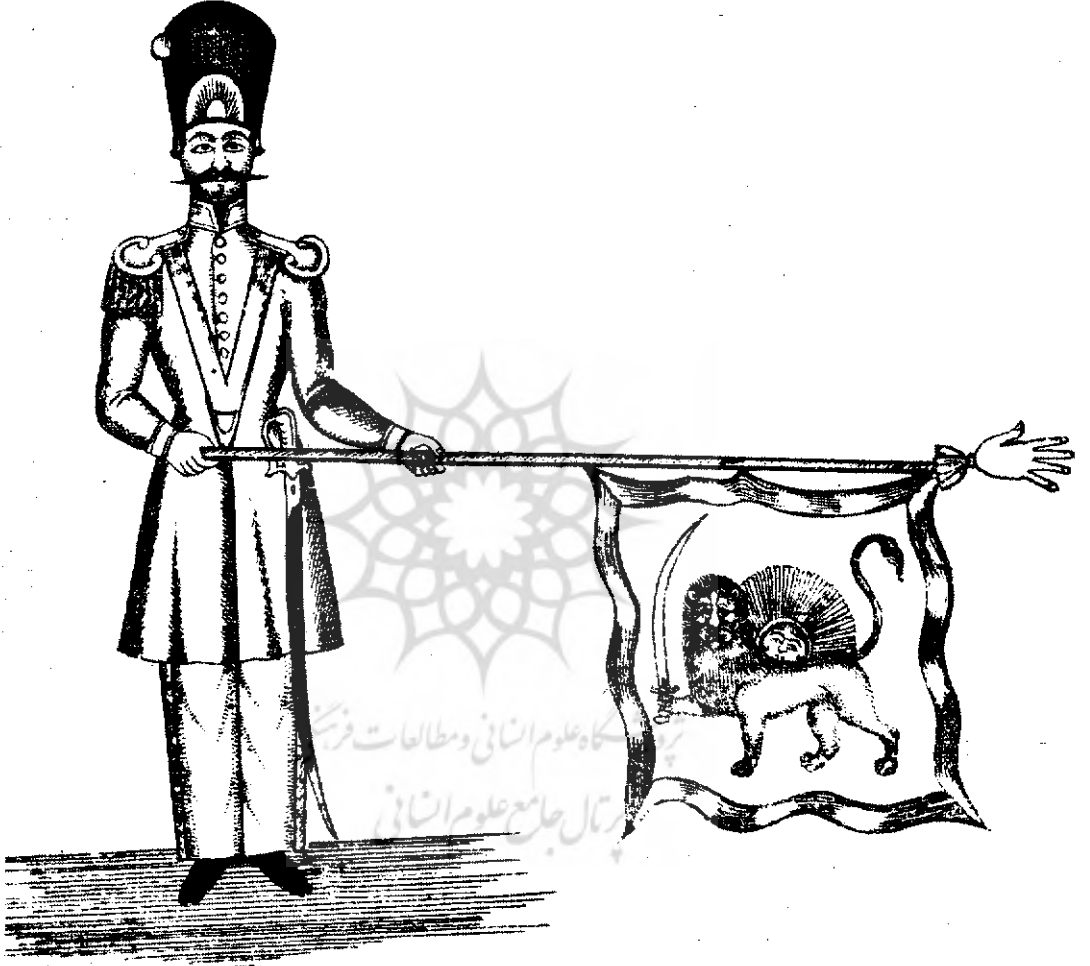

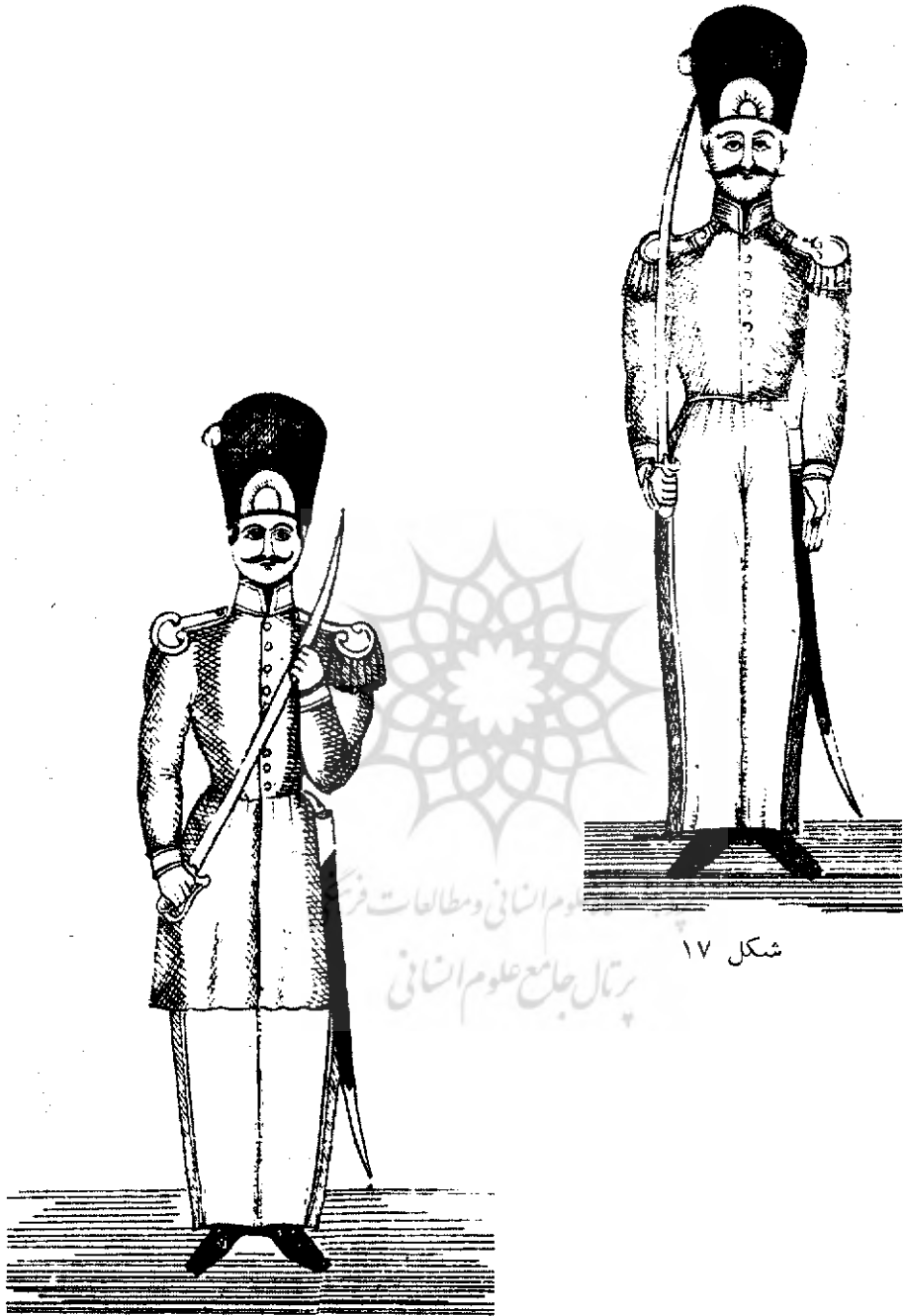
شکل ۱۴

شکل ۱۵

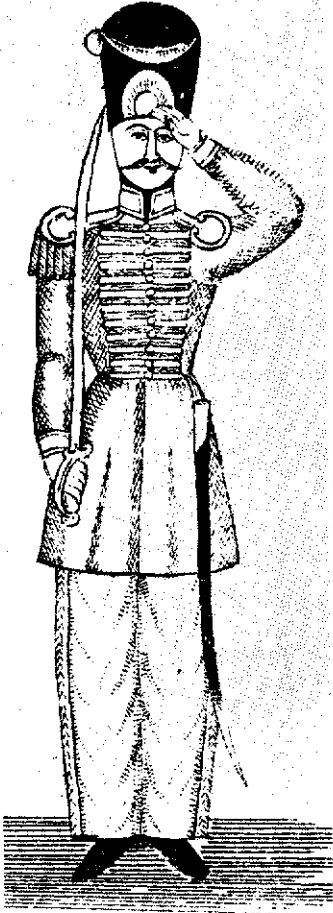

شکل ۱۶

شکل ۱۸

شکل ۱۷

شکل ۲۰

شکل ۱۹ پشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

شکل ۲۱